Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [*MICHAL BOBEK*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 15. novembrī [1]

Lieta C-590/17

Henri Pouvin
Marie Dijoux
pret
Electricité de France (EDF)

(*Cour de cassation* (Francija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos, kas noslēgti starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju – "Pārdevēja vai piegādātāja" jēdziens – "Patērētāja" jēdziens – Aizdevuma līgums, kas noslēgts starp darba devēju un viņa darbinieku un darbinieka dzīvesbiedri viņu mājokļa iegādei

I. Ievads

1. *H. Pouvin* un *M. Dijoux* noslēdza hipotekārā aizdevuma līgumu ar *Electricité de France* (turpmāk tekstā – "*EDF*") – *H. Pouvin* darba devēju. Aizdevuma līgumā bija iekļauts noteikums par automātisku izbeigšanu, proti, gadījumā, ja aizņēmējs zaudē darba ņēmēja statusu šajā sabiedrībā, aizdevums nekavējoties ir jāatmaksā.

2. Pēc tam, kad *H. Pouvin* aizgāja no darba sabiedrībā, *EDF* iesniedza prasību tiesā ar mērķi saņemt aizdevuma atmaksu. *H. Pouvin* un *M. Dijoux* kā pretargumentu norādīja to, ka saskaņā ar valsts tiesību aktiem, ar kuriem transponēta Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos [2], noteikums par automātisku izbeigšanu ir uzskatāms par negodīgu. *EDF* savukārt uzskata, ka Direktīva 93/13 nav piemērojama, jo *EDF* nav uzskatāma par "pārdevēju vai piegādātāju" šīs direktīvas izpratnē.

3. Kas ir "pārdevējs vai piegādātājs"? Lai arī Tiesa daudzkārt ir interpretējusi "pārdevēja vai piegādātāja", kā arī "patērētāja" jēdzienu, konkrētā lieta atklāj citu, vēl neizpētītu šo jēdzienu aspektu: vai sabiedrība, izsniedzot saviem darbiniekiem aizdevumus (vai sniedzot citus pakalpojumus), kas nav saistīti ar sabiedrības profesionālās kompetences galveno jomu, darbojas kā "pārdevējs vai piegādātājs" un vai sabiedrības darbinieki šādā situācijā var tikt uzskatīti par "patērētājiem".

1 Oriģinālvaloda – angļu.
2 OV 1993, L 95, 29. lpp.

II. Tiesiskais regulējums

4. Direktīvas 93/13 10. apsvērumā ir norādīts: "tā kā efektīvāku patērētāju aizsardzību var panākt, pieņemot vienveidīgus tiesību aktus negodīgu noteikumu jomā; tā kā šos tiesību aktus būtu jāattiecina uz visiem līgumiem, kas noslēgti starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem; tā kā tā rezultātā, cita starpā, no šīs direktīvas būtu jāizslēdz līgumi attiecībā uz nodarbinātību, līgumi attiecībā uz mantojuma tiesībām, līgumi attiecībā uz tiesībām saistībā ar ģimenes tiesībām un līgumi attiecībā uz uzņēmumu apvienošanos un iestāžu vai partnerības līgumiem."

5. Atbilstoši Direktīvas 93/13 1. panta 1. punktam "šīs direktīvas mērķis ir saskaņot dalībvalstu normatīvus un administratīvus aktus, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju".

6. Direktīvas 93/13 2. pantā norādītas šādas definīcijas:

"[..]

b) "patērētājs" ir jebkura fiziska persona, kura līgumos, uz ko attiecas šī direktīva, darbojas nolūkos, kas ir ārpus tās amata, nodarbošanās vai profesijas;

c) "pārdevējs vai piegādātājs" ir jebkura fiziska vai juridiska persona, kura šīs direktīvas aptvertos līgumos darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, neatkarīgi no tā, vai tas ir valsts vai privāts."

7. Saskaņā ar šīs direktīvas 3. panta 1. punktu "līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam".

III. Fakti, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

8. 1995. gada aprīlī *EDF* piešķīra aizdevumu *H. Pouvin* un viņa sievai *M. Dijoux* (turpmāk tekstā – "prasītāji"). Aizdevuma piešķiršanas brīdī *H. Pouvin* bija sabiedrības darbinieks. Aizdevums, kas tika izsniegts ar mērķi finansēt viņu galvenā mājokļa iegādi, bija par summu 57 625,73 EUR apmērā, kuru bija paredzēts atmaksāt 240 ikmēneša maksājumos, kas sadalīti divos desmit gadus ilgos amortizācijas laikposmos, atbilstoši attiecīgajām likmēm 4,75 % un 8,75 %. Aizdevums tika piešķirts saskaņā ar pasākumu kopumu, kas vērsts uz atbalsta sniegšanu mājokļa iegādei un ko valsts līmenī regulē *Loi n° 79-596 du 13 juillet 1979 relative à l'information et à la protection des emprunteurs dans le domaine immobilier* (1979. gada 13. jūlija Likums Nr. 79-596 par aizņēmēju informēšanu un aizsardzību nekustamā īpašuma jomā).

9. Aizdevuma līguma 7. pantā bija paredzēts, ka gadījumā, ja aizņēmējs jebkāda iemesla dēļ pārstāj būt *EDF* personāla loceklis, līgums tiek automātiski izbeigts datumā, kad iestājies minētais notikums (noteikums par automātisku izbeigšanu). Attiecīgi darba līguma izbeigšanas gadījumā aizdotie naudas līdzekļi ir nekavējoties jāatmaksā pat tādā gadījumā, ja aizņēmējs ir pildījis visas uzņemtās saistības.

10. 2002. gada 1. janvārī *H. Pouvin* iesniedza atlūgumu. Vēlāk prasītāji pārtrauca maksāt aizdevuma maksājumus.

11. *EDF* 2012. gada 5. aprīlī *Tribunal de grande instance de Saint-Pierre de la Réunion* (Reinjonas Senpjēras Vispārējā pirmās instances, Francija) cēla prasību pret prasītājiem par summas 50 238,37 EUR apmērā atmaksu atbilstoši to naudas līdzekļu apmēram, kas vēl bija jāatmaksā, procentiem kopš 2002. gada 1. janvāra, kā arī līgumsodu 3517 EUR apmērā.

12. 2013. gada 29. marta nolēmumā šī tiesa norādīja, ka noteikums par automātisku izbeigšanu ir negodīgs noteikums. Tiesa noraidīja *EDF* pieteikumu attiecībā uz apgalvojumu, ka līgums ir izbeigts automātiski. Tomēr tiesa vienlaikus paziņoja, ka aizdevuma līgums ir uzskatāms par izbeigtu uz tā pamata, ka prasītāji nav pildījuši savas saistības veikt aizdevuma maksājumus.

13. Ar 2014. gada 12. septembra spriedumu *Cour d'appel de Saint-Denis de la Réunion* (Reinjonas Sendenī Apelācijas tiesa, Francija) atcēla 2013. gada 29. marta nolēmumu. Apelācijas tiesa secināja, ka *EDF* šo aizdevumu ir piešķīrusi, darbojoties tikai un vienīgi kā darba devējs, nevis kā "pārdevējs vai piegādātājs." Saskaņā ar šo spriedumu apstāklim, ka *EDF* ir atsevišķa nodaļa, kas administrē aizdevumu izsniegšanu darbiniekiem, nav nozīmes. Neatkarīgi no šā secinājuma, tiesa nonāca arī pie slēdziena, ka noteikums par automātisku izbeigšanu nav nedz spēkā neesošs, nedz negodīgs, jo tā ir daļa no līguma noteikumiem, kas tostarp darbiniekam paredz arī priekšrocības un kas tādējādi līdzsvaro noteikumu par automātisku izbeigšanu. Tādējādi tiesa secināja, ka līgums ir ticis automātiski izbeigts 2002. gada 1. janvārī. Tiesa prasītājiem uzlika pienākumu samaksāt *EDF* summu 50 238,37 EUR apmērā kopā ar kopš 2002. gada 1. janvāra uzkrātajiem procentiem 6 % apmērā gadā, atņemot iepriekš samaksātās summas, kā arī līgumsodu 3517 EUR apmērā kopā ar likumiskajiem procentiem, kurus aprēķina kopš 2002. gada 1. janvāra.

14. Prasītāji šo spriedumu pārsūdzēja *Cour de cassation* (Kasācijas tiesa, Francija), kas šajā lietā ir iesniedzējtiesa. Ņemot vērā to, ka strīda risinājums ir atkarīgs no Direktīvas 93/13 interpretācijas, tiesa apturēja tiesvedību un lūdza Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu par šādiem jautājumiem:

"1) Vai [Direktīvas 93/13] 2. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda sabiedrība kā sabiedrība *EDF*, kad tā piešķir darba ņēmējam hipotekāru aizdevumu, kas pieder pie atbalsta pasākumu kopuma īpašuma iegādei un kuru ir tiesības saņemt tikai sabiedrības personāla locekļiem, rīkojas kā piegādātāja vai pārdevēja?

2) Vai [Direktīvas 93/13] 2. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda sabiedrība kā sabiedrība *EDF*, kad tā piešķir hipotekāru aizdevumu darba ņēmēja dzīvesbiedram, kurš nav minētās sabiedrības personāla loceklis, bet ir solidārs līdzaizņēmējs, rīkojas kā piegādātāja vai pārdevēja?

3) Vai [Direktīvas 93/13] 2. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tādas sabiedrības kā sabiedrība *EDF* darba ņēmējs, kurš ar to noslēdz līgumu par šādu hipotekāro aizdevumu, rīkojas kā patērētājs?

4) Vai [Direktīvas 93/13] 2. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka šī darba ņēmēja dzīvesbiedrs, kurš saņem to pašu aizdevumu nevis kā sabiedrības darba ņēmējs, bet kā solidārs līdzaizņēmējs, rīkojas kā patērētājs?"

15. Rakstveida apsvērumus lietā iesniedza prasītāji, *EDF*, Grieķijas un Francijas valdības, kā arī Eiropas Komisija. Šīs ieinteresētās personas, izņemot prasītājus, iesniedza arī mutvārdu apsvērumus 2018. gada 12. septembrī rīkotajā tiesas sēdē.

IV. Novērtējums

16. Ar šiem četriem jautājumiem *Cour de Cassation* (Kasācijas tiesa) vēlas noskaidrot, vai gadījumā, ja tāds darba devējs kā *EDF* savam darbiniekam un viņa dzīvesbiedrei (kas nav šīs sabiedrības darbiniece) piešķir hipotekāro aizdevumu nekustamā īpašuma, kas ir viņu galvenā dzīvesvieta, iegādei, sabiedrība var tikt uzskatīta par "pārdevēju vai piegādātāju", savukārt prasītāji – par "patērētājiem" Direktīvas 93/13 2. panta b) un c) punkta izpratnē.

17. Atbildot uz šo jautājumu, es vispirms vispārīgi izvērtēšu "pārdevēja vai piegādātāja" un "patērētāja" jēdzienus un attiecīgi arī Direktīvas 93/13 piemērošanas jomu (A sadaļa). Tad es pievērsīšos 1. un 2. jautājumam kopā: vai *EDF*, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, var tikt uzskatīts par "pārdevēju vai piegādātāju" (B sadaļa)? Galu galā es pievērsīšos 3. un 4. jautājumam: vai prasītāji direktīvas izpratnē ir uzskatāmi par "patērētājiem" (C sadaļa)?

A. "Patērētāja" un "pārdevēja vai piegādātāja" jēdzieni

18. Vispirms jāatzīmē, ka Direktīvas 93/13 piemērošanas joma nav definēta atkarībā no noslēgto *līgumu veidiem* vai *līgumu priekšmeta*. Direktīvas piemērošanas jomu var izsecināt no šīs direktīvas 1. panta 1. punkta, proti, tā tiek piemērota "līgum[iem], ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju." Jēdzieni "pārdevējs vai piegādātājs" un "patērētājs" savukārt definēti 2. panta b) un c) punktā, atsaucoties uz apstākli, vai attiecīgā persona šo līgumu slēdz nolūkos, kas saistīti ar tās amatu, nodarbošanos (uzņēmējdarbību) vai profesiju, vai ārpus tiem [3]. Tādējādi Direktīvā 93/13 līgumi, kuriem tā ir piemērojama, ir definēti, norādot atsauci uz *līgumslēdzēju kompetenci*.

19. Tāpat arī jāuzsver, ka konkrētā lieta ir saistīta ar šo pirmo posmu, proti, iesniedzējtiesa jautā, vai konkrētā aizdevuma līguma puses var tikt uzskatītas attiecīgi par "patērētājiem" un "pārdevēju vai piegādātāju" Direktīvas 93/13 izpratnē, pozitīvas atbildes gadījumā pieņemot, ka tā ir piemērojama. Jautājumi tādējādi skar tikai un vienīgi tās kompetences novērtējumu, kādā ir darbojušies prasītāji un *EDF*, atbilstoši direktīvas 2. panta b) un c) punkta definīcijai. No otras puses, Tiesā izskatāmā lieta neskar jautājumu par aizdevuma līgumā ietvertā atsevišķā līguma noteikuma (ne)godīgumu. Tas ir jautājums, kas ir jāizvērtē pēc būtības saskaņā ar šīs direktīvas 3. pantu.

20. Ņemot vērā minēto, no pastāvošās Tiesas judikatūras var izsecināt vairākas vadlīnijas šāda novērtējuma veikšanai.

21. Pirmkārt, novērtējot Direktīvas 93/13 piemērošanas jomu saistībā ar jēdzieniem "patērētājs" un "pārdevējs vai piegādātājs", ir jāņem vērā *funkcionālais* kritērijs. Minētais nozīmē, ka "pārdevēja vai piegādātāja" un "patērētāja" jēdzieni ir jāizvērtē uz tā pamata, vai līgumiskās attiecības ir "saistītas ar" darbībām, kas izriet no personas amata, uzņēmējdarbības vai profesijas, vai ir "ārpus" personas amata, nodarbošanās vai profesijas [4].

22. Otrkārt, novērtējums ir jāveic *in concreto*, paturot prātā kompetenci, kādā puses ir darbojušās, noslēdzot konkrēto līgumu. Proti, "patērētāja" un "pārdevēja vai piegādātāja" statuss nav noteikts: viena un tā pati persona atkarībā no līgumisko attiecību konteksta var tikt kvalificēta gan par vienu, gan otru, gan nevienu no minētajiem [5]. Saskaņā ar Tiesas iepriekš norādīto, tas nozīmē, ka, veicot analīzi, ir jāizskata katrs gadījums [6].

23. Treškārt, "patērētāja" un "pārdevēja vai piegādātāja" jēdzieni ir jāizvērtē *objektīvi*. Jautājums par to, vai persona konkrētajās līgumiskajās attiecībās ir kvalificējama kā "patērētājs" vai kā "pārdevējs vai piegādātājs", ir jāaplūko, objektīvi un vispārīgi izvērtējot iepriekš nosauktos funkcionālos kritērijus [7]. Citiem vārdiem, tam, vai persona patiešām nav pietiekami informēta, vai tam, ka šai personai varbūt

3 Spriedums, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 30. punkts), un 2015. gada 15. janvāris, *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 21. punkts).

4 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 55. punkts). Skat. arī rīkojumus, 2015. gada 19. novembris, *Tarcău*, (C-74/15, EU:C:2015:772, 27. punkts), 2016. gada 14. septembris, *Dumitraș* (C-534/15, EU:C:2016:700, 32. punkts), un 2017. gada 27. aprīlis, *Bachman* (C-535/16, nav publicēts, EU:C:2017:321, 36. punkts).

5 Spriedums, 2015. gada 3. septembris, *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 20. punkts).

6 Skat. pēc analoģijas spriedumu, 2018. gada 4. oktobris, *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 37. punkts). Skat. arī spriedumu, 2015. gada 3. septembris, *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 22. un 23. punkts).

7 Saistībā ar "patērētāja" jēdzienu skat. spriedumu, 2015. gada 3. septembris, *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 21. punkts). Skat. arī rīkojumus, 2015. gada 19. novembris, *Tarcău* (C-74/15, EU:C:2015:772, 27. punkts), 2016. gada 14. septembris, *Dumitraș* (C-534/15, EU:C:2016:700, 36. punkts), un 2017. gada 27. aprīlis, *Bachman* (C-535/16, nav publicēts, EU:C:2017:321, 36. punkts).

pat ir augstāks zināšanu līmenis, ekonomiskā ietekme, labāka specializācija vai tā ir labāk sagatavojusies, nevajadzētu ietekmēt analīzi par to, vai šī persona darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar vai kas ir ārpus šīs personas amata, nodarbošanās vai profesijas Direktīvas 93/13 2. panta b) un c) punkta izpratnē [8].

24. Paturot prātā šos vispārīgos aspektus, jautājums ir par to, kāds tad galu galā ir konkrētais kritērijs? Šīs tiesvedības gaitā apsvērumus iesniegušie dalībnieki izvirzīja vairākus argumentus, kas manā ieskatā nav tik svarīgi, lemjot par kompetenci, kādā ir darbojušās puses, noslēdzot konkrēto līgumu. Piemēram, prasītāji ir norādījuši to, ka *EDF* ir *īpaša nodaļa*. Tas varētu liecināt par to, ka *EDF* darbojas kā pārdevējs vai piegādātājs, jo *EDF* ir speciālas zināšanas un organizatoriska struktūra. Turklāt *EDF regulāri* iesaistās sarunās par šāda veida līgumiem. Grieķijas un Francijas valdības tāpat norādījušas, ka apstāklis, ka *EDF* pastāv šāda struktūrvienība, kas sniedz specializētus pakalpojumus, norāda uz to, ka prasītāji atrodas *nelabvēlīgākā situācijā* informācijas pieejamības ziņā un spējas panākt sev izdevīgus nosacījumus ziņā. Abas valdības, kā arī Komisija ir atsaukušās uz Tiesas judikatūru, saskaņā ar kuru *pušu nevienlīdzība* vēl jo vairāk tiek padziļināta tādā gadījumā, ja konkrētais līgums ir saistīts ar patērētāja dabisku nepieciešamību. Konkrētajā gadījumā līgums ir saistīts ar mājokļa iegādi (t.i., nepieciešamību pēc dzīvesvietas) un ir saistīts ar summām, kuras veido patērētāja personīgā budžeta lielāko daļu, savukārt no juridiskā viedokļa šādu līgumu parasti regulē sarežģīti valsts tiesību akti, par kuriem fiziskās personas bieži vien ir slikti informētas [9].

25. Manā ieskatā ir vērts atcerēties par atšķirībām starp šiem apsvērumu veidiem: i) kritēriji direktīvas piemērošanas jomas nošķiršanai (kāda bija pušu kompetence, slēdzot šo līgumu?); ii) kritēriji, kas saistīti ar līguma noteikumu godīgumu izvērtēšanu pēc būtības (vai šis līguma noteikums ir negodīgs?), un iii) direktīvā noteiktās aizsardzības pamatā esošie apsvērumi (kādas bija problēmas, kas bija jārisina?).

26. Sāksim ar iii) punktu – Direktīvas 93/13 sniegtās aizsardzības loģiskais pamatojums ir pieņēmums, ka salīdzinājumā ar "pārdevēju vai piegādātāju" patērētājs "ir nelabvēlīgākā situācijā, jo tas *ir uzskatāms* par mazāk informētu, ekonomiski vājāku un juridiski mazāk pieredzējušu nekā viņa līgumpartneris" [10]. Minētais atspoguļo ideju, kura ir ar direktīvu ieviestās aizsardzības sistēmas pamatā: tā ir vērsta uz aizsardzības sistēmas ieviešanu, pamatojoties uz pieņēmumu, ka "patērētājs salīdzinājumā ar profesionāli atrodas nelabvēlīgākā situācijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni" [11]. Vispārīgi, "tā rezultātā patērētājs pievienojas tirgotāja iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu" [12].

27. Šajā lietā iesniegtie apsvērumi, kas saistīti ar pušu nevienlīdzību un prasītāju atrašanos nelabvēlīgākā situācijā informācijas pieejamības ziņā un spējas panākt sev izdevīgus nosacījumus ziņā, norāda uz to, ka rezultāti, kas iegūti, piemērojot iepriekš minētos kritērijus, atbilst Direktīvas 93/13 uz aizsardzību vērstajam mērķim. Līdzīgi arī apsvērumi par īpašas nodaļas esamību un regularitāti, ar kādu tiek slēgti šāda veida līgumi, apliecina atrašanos labvēlīgākā situācijā, kuru šī direktīva prezumē gadījumos, kad personas atbilst direktīvas 2. panta c) punktā norādītajiem funkcionālajiem un objektīvajiem kritērijiem.

28. Tomēr šis plašais loģiskais pamatojums nav kritērijs, kas ir izpildāms katrā konkrētā gadījumā. Šādi apsvērumi tātad *per se* nav izšķiroši, lai izvērtētu to, vai *EDF* ir darbojusies kā "pārdevējs vai piegādātājs", proti, nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, vai ir ārpus tiem.

8 Šādā gadījumā patērētāju aizsardzībai paredzētie tiesību akti tiktu izmantoti kā vairogs lielo sabiedrību nekompetento juridisko nodaļu aizsardzībai, kā arī kā zobens, ar kuru nošķelt tiesisko aizsardzību nost no tiem patērētājiem, kuri ir labāk informēti vai attapīgāki par ierindas patērētājiem.

9 Šie secinājumi izriet no sprieduma, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 32. punkts).

10 Spriedums, 2018. gada 4. oktobris, *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 34. punkts). Mans izcēlums.

11 Spriedums, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 31. punkts).

12 Spriedums, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 31. punkts).

29. Direktīvas 93/13 piemērošanas joma nav atkarīga no līdzsvarošanas rezultāta, salīdzinot pušu izejas pozīcijas zināšanu, specializācijas vai ekonomiskās ietekmes ziņā. Savienības likumdevējs šo līdzsvarošanas prasību jau ir iestrādājis tiesību aktos. Tas ir izdarīts, tiesību aktos iekļaujot *vispārinājumu* – personām, kas darbojas ārpus viņu amata, nodarbošanās vai profesijas, parasti ir zemāks zināšanu līmenis, un, kas ir vēl būtiskāk, viņu spējas panākt sev izdevīgus nosacījumus gadījumos, kad pārdevējs vai piegādātājs ir iepriekš sagatavojuši līguma noteikumus, ir mazākas, jo šīs personas nevar ietekmēt šo noteikumu saturu. Gan "pārdevēja vai piegādātāja", gan "patērētāja" plaši noteiktās definīcijas, kas pamatotas uz funkcionāliem un objektīviem kritērijiem, ir saistītas ar šo uz aizsardzību vērsto mērķi. Tomēr tas nav priekšnosacījums tam, lai noteiktu, kurš konkrētajā gadījumā ir pārdevējs vai piegādātājs, bet kurš – patērētājs.

30. Bet tagad pievērsīsimies apsvērumiem, kas saistīti ar ii) punktu, proti, vai pastāv ievērojama nelīdzsvarotība pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un kas ir par sliktu patērētājam, kā arī Direktīvas 93/13 pielikumā iekļautajā sarakstā norādīto noteikumu esamība, kas ir jautājumi, kas saistīti ar līguma godīguma izvērtēšanu pēc būtības. Tomēr šie jautājumi jau atkal nav saistīti (vismaz noteikti ne tieši) ar to, kāda bija pušu kompetence līguma noslēgšanas brīdī.

31. Tādējādi vienīgais izšķirošais kritērijs, lai izlemtu, vai konkrētajā gadījumā ir noslēgts patērētāju līgums jeb atbildētu uz i) punktā norādīto jautājumu, sastāv no diviem kumulatīviem nosacījumiem [13]. Proti, a) vai ir noslēgts līgums un b) vai viena no pusēm šo līgumu ir slēgusi nolūkos, kas ir *ārpus* tās amata, nodarbošanās vai profesijas (patērētājs), savukārt otra – *nolūkos, kas ir saistīti* ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju (pārdevējs vai piegādātājs).

[32]. Novērtējot to, vai persona darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, vai ir ārpus tiem, ir nepieciešams pārbaudīt visus būtiskos faktus un apstākļus [14]. Šajā saistībā Tiesa spriedumā *Kamenova* gluži nesen ir nosaukusi vairākus orientējošus kritērijus, kas ir būtiski, lai izprastu, vai *fiziskā* persona, kas pārdod preces tīmeklī, ir uzskatāma par "pārdevēju vai piegādātāju" Direktīvas 2005/29/EK un Direktīvas 2011/83/ES [15] izpratnē. Tiesa ir norādījusi ne mazāk kā deviņus apsvērumus. Tas, cik organizēti ir veikta pārdošana, peļņas gūšanas mērķis, pārdevēja zināšanas, tirgošanās regularitāte var tikt iekļauti orientējošos kritērijos (tomēr šis saraksts nav nedz izsmeļošs, nedz pilnīgs), lai konstatētu, vai persona var tikt uzskatīta par "tirgotāju" atbilstoši minētājās direktīvās iekļautajai "tirgotāja" definīcijai, kas ir līdzīga Direktīvā 93/13 norādītajai "pārdevēja vai piegādātāja" definīcijai [16].

33. Iespējams, šeit būtu vietā uzsvērt, kā to darījusi Tiesa sprieduma punktā, kas ir pirms minētā saraksta, ka šie aspekti var būt noderīgi, izvērtējot tādas fiziskās personas kompetenci vai tai piemītošo "pārdevēja vai piegādātāja" statusu, kas darbojas (joprojām salīdzinoši jaunajā) tiešsaistes tirdzniecības jomā. Saraksts nav jāuztver par kontroles lapu, kas būtu faktiski jāpārbauda.

13 Raugoties no atsevišķu līguma noteikumu (novērtēšanas) viedokļa, var apgalvot, ka "Direktīva 93/13, kā izriet no tās 1. panta 1. punkta un 3. panta 1. punkta, ir piemērojama noteikumiem "līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju", par kuriem "nebija atsevišķas apspriešanās"" (kā to norādījusi Tiesa, piemēram, spriedumā, 2015. gada 15. janvāris, *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 19. punkts) vai spriedumā, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 45. punkts)). Tomēr jautājums par to, ciktāl apstāklis, ka atsevišķs līguma noteikums nav ticis individuāli apspriests, var kalpot par trešo priekšnosacījumu *visas* direktīvas un visu tās noteikumus piemērošanai un ciktāl tas gluži vienkārši ir *speciāls* noteikums par piemērošanu un izvērtējumu (pēc būtības) atbilstoši direktīvas 3. pantam, ir strīdīgs.

14 Skat. pēc analoģijas spriedumu, 2018. gada 4. oktobris, *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 37. punkts).

15 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (2005. gada 11. maijs), kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 ("Negodīgas komercprakses direktīva") (OV 2005, L 149, 22. lpp.), 2. panta b) punkts; Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (2011. gada 25. oktobris) par patērētāju tiesībām un ar ko groza Padomes Direktīvu 93/13/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 1999/44/EK un atceļ Padomes Direktīvu 85/577/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 97/7/EK (OV 2011, L 304, 64. lpp.), 2. panta 2. punkts.

16 Skat. spriedumu, 2018. gada 4. oktobris, *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 38. un 39. punkts). Tāpat skat. ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:378, 50.–52. punkts).

34. Konkrētā lieta zināmā mērā ir atšķirīga, jo tā ir saistīta ar *juridisko* personu, kura, kā es to sīkāk skaidrošu šo secinājumu B sadaļā, faktiski darbojas nolūkos, kas saistīti ar tās uzņēmējdarbību. Šādā gadījumā iepriekš minētajiem aspektiem varētu būt tikai apstiprinoša, tomēr noteikti ne izšķiroša, nozīme. Zināšanu, specializācijas vai organizētības trūkums ne vienmēr izslēdz "pārdevēja vai piegādātāja" statusu [17]. Minētais tāpat attiecas uz tās darbības atkārtošanos vai regularitāti, kas saistīta ar konkrētā līguma noslēgšanu. Tāpat arī apstāklim, cik liela peļņa tiek gūta (ja peļņa vispār tiek gūta) līguma noslēgšanas rezultātā, var būt maza nozīme, ir tādi darījumi, kas, no vienas puses, nav vērsti uz tūlītējas peļņas gūšanu, tomēr tas neizslēdz, ka, no otras puses, ilgtermiņā šiem darījumiem ir uz uzņēmējdarbību vērsts mērķis.

35. Bet tagad es pievērsīšos šo apsvērumu izvērtēšanai konkrētās lietas kontekstā.

B. Par to, vai EDF ir "pārdevējs vai piegādātājs"

36. Visas puses, kuras ir iesniegušas savus apsvērumus, izņemot pašu *EDF*, piekrīt tam, ka *EDF* Direktīvas 93/13 izpratnē un saistībā ar lietā izskatāmo līgumu ir darbojusies kā "pārdevējs vai piegādātājs".

37. *EDF* uztur savu apgalvojumu, ka saistībā ar konkrēto aizdevuma līgumu tai nav "pārdevēja vai piegādātāja" statusa. Slēdzot šo līgumu, *EDF* nav darbojusies savas profesionālās kompetences ietvaros. Aizdevumu izsniegšana neietilpst *EDF* profesionālās darbības jomā. *EDF* nav banka. Tā tikai piešķir aizdevumus par labu saviem darbiniekiem, un tā ir daļa no sabiedrības sociālās politikas.

38. Minētais arguments ir balstīts uz trīs aspektiem: 1) aizdevuma līgums neietilpst *EDF* profesionālās kompetences jomā; 2) šis līgums ir saistīts ar darba līgumu, un 3) šāds līgums ietilpst *EDF* politikā palīdzēt darbiniekiem. Šajā sadaļā es pēc kārtas pievērsīšos visiem trim aspektiem.

1. "Pārdevēja vai piegādātāja" profesionālās kompetences sfēra

39. *EDF* ieskatā persona var tikt uzskatīta par "pārdevēju vai piegādātāju" tikai īpašā darbības sfērā, kas atbilst šīs personas profesionālajai kompetencei. *EDF* saimnieciskās darbības joma ir enerģijas ražošana un apgāde. Tādējādi tā nav uzskatāma par profesionāli kreditēšanas pakalpojumu jomā. Kā salīdzinājumu *EDF* norādījusi argumentu, ka apstāklis, ka sabiedrībai ir darbiniekiem paredzēta ēdnīca, nenozīmē, ka tā darbojas kā "pārdevējs vai piegādātājs" restorānu biznesā.

40. Šāda pieeja jēdziena "pārdevējs vai piegādātājs" interpretācijai šķiet visai ierobežota. Tas faktiski nozīmētu to, ka Direktīvas 93/13 2. panta c) punkts šobrīd spēkā esošajā redakcijā, proti, "darbojas *nolūkos*, kas ir saistīti ar [personas] amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju", būtu jāaizstāj ar apmēram šādu formulējumu: "darbojas ekskluzīvi savas profesionālās kompetences ietvaros". Nedz direktīvas teksts, nedz tās konteksts un mērķis, nedz arī pastāvošā Tiesas judikatūra nepamato šādu interpretāciju.

41. Saistībā ar judikatūru jānorāda, ka Tiesa ir lēmusi, ka arī papildu vai blakus darbības, kuras atvieglo vai stimulē galveno vai pamatdarbību, arī var tikt uzskatītas par darbībām, kuras persona veic nolūkos, kas saistīti ar uzņēmējdarbību, amatu vai profesiju. Ar spriedumu *Karel de Grote* Tiesa apstiprināja, ka papildu vai blakus darbības, kas veiktas saistībā ar galveno darbību, arī pašas par sevi var tikt uzskatītas par tādām, kas ietilpst jēdzienā "amats, uzņēmējdarbība vai profesija" un kas savukārt nosaka "pārdevēja

17 Skat. iepriekš secinājumu 23. punktu un 8. zemsvītras piezīmi.

vai piegādātāja" statusu. Šajā spriedumā Tiesa secināja, ka gadījumā, ja izglītības iestāde sniedz kreditēšanas pakalpojumus studentiem, tā ir uzskatāma par "pārdevēju vai piegādātāju" Direktīvas 93/13 izpratnē, pat tādā gadījumā, ja šie pakalpojumi acīmredzami nav šīs iestādes galvenā (izglītības) darbība [18].

42. Tādējādi, līdzīgi kā konkrētajā lietā, neraugoties uz to apstākli, ka izglītības iestāde nebija nedz banka, nedz finanšu iestāde, tās darbības saistībā ar maksājumu mehānismiem bija pamats direktīvā paredzētās aizsardzības piemērošanai. Pats par sevi saprotams, ka varētu iebilst, ka lietā *Karel de Grote* izskatītie maksājumu mehānismi bija paredzēti tam, lai tieši finansētu izglītības iestādes galveno darbību (tie bija paredzēti mācību braucienu finansēšanai). Tādējādi var izteikt pietuvinātu argumentu – lietā *Karel de Grote* izglītības iestāde faktiski aizdeva naudas līdzekļus studentei ar tādu domu, ka viņa vēlāk atmaksās saņemtos līdzekļus tieši šai iestādei, savukārt konkrētajā lietā *EDF* nenodarbojas ar tās galvenās darbības netiešu "pašfinansēšanu". Tā vietā *EDF* aizdod naudas līdzekļus, lai tās darbinieks (un viņa dzīvesbiedre) varētu iegādāties mājokli no trešās personas.

43. Tomēr man nešķiet, ka šis arguments varētu kalpot par pamatu atzinumam, ka hipotekārajam aizdevumam ir "izteikts gadījuma raksturs" un tas ir "pārāk pastarpināts", attiecīgi to izslēdzot no direktīvas piemērošanas jomas. Salīdzinājumā ar situāciju lietā *Karel de Grote*, šajā lietā kredīta līgumam joprojām ir blakus darbības raksturs attiecībā pret *EDF* galvenajām uzņēmējdarbības jomām, tomēr citādā ziņā. Konkrētais aizdevuma līgums neapšaubāmi ir daļa no *EDF* kā darba devēja sociālās politikas, kā to apliecinājusi sabiedrība pati. Tomēr, lai arī cik cēla un uzslavas cienīga šāda politika nebūtu, tomēr var diezgan droši pieņemt, ka jebkuram uzņēmumam, kura darbības pamatā ir loģikas apsvērumi, šādas politikas ieviešana nav tikai labdarības jautājums. Šī politika līdztekus citām darbiniekiem paredzētām priekšrocībām palīdz piesaistīt un saglabāt kvalificētu un prasmīgu darbaspēku. Šajā ziņā šādi aizdevuma līgumi uzskatāmi par blakus darbību, kas stimulē uzņēmējdarbības sekmīgu īstenošanu.

44. Turklāt papildus minētajai loģikai, kas norādīta arī judikatūrā, jāpiemetina arī tas, ka no Direktīvas 93/13 2. panta c) punkta var secināt, ka Savienības likumdevējs bija paredzējis jēdzienu "pārdevējs vai piegādātājs" veidot kā plašu konceptu [19].

45. Pirmkārt, šajā tiesību normā "pārdevējs vai piegādātājs" definēts kā "*jebkura* fiziska vai juridiska persona, kura šīs direktīvas aptvertos līgumos darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, neatkarīgi no tā, vai tas ir valsts vai privāts" [20]. Ņemot vērā šīs tiesību normas formulējumu pašu par sevi, ir grūti nepiekrist tam, ka *EDF* saistībā ar konkrēto līgumu ir darbojusies nolūkos, kas *saistīti* ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju iepriekš minētajā nozīmē. Citu valodu redakcijās lietotā terminoloģija (dažreiz "saistīti ar" vietā lietojot vārdu "ietvaros") ir vienādi plaša [21]. Turklāt minētajā tekstā nekas neliecina par to, ka "amata, uzņēmējdarbības vai profesijas" jēdzieni aptver tikai tās darbības jomas, kas tiek īstenotas sfērā, kurā personai vai uzņēmumam piemīt īpaša profesionāla kompetence.

18 Spriedums, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 57.–58. punkts).

19 Spriedums, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 48. punkts).

20 Mans izcēlums.

21 Franču valodā "dans le cadre de son activité professionnelle"; vācu valodā "im Rahmen ihrer gewerblichen oder beruflichen Tätigkeit", itāļu valodā "nel quadro della sua attività professionale", portugāļu valodā "no âmbito da sua actividade profissional", spāņu valodā "dentro del marco de su actividad profesional", holandiešu valodā "in het kader van zijn [..] beroepsactiviteit", čehu valodā "jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činnosti".

46. Otrkārt, tas, ka ar 2. panta c) punkta formulējumu ir noteikta plaša jēdziena "pārdevējs vai piegādātājs" definīcija, nav nejaušība [22]. Savienības likumdevēja ar nodomu paredzētā plašā definīcija to sasaista ar Direktīvas 93/13 visaptverošo sistēmu, kas vērsta uz patērētāja kā vājākās puses aizsardzību. Prasība, lai konkrētais līgums ietilptu personas "profesionālās kompetences sfērā", 2. panta c) punktu papildinātu ar nerakstītu prasību un ierobežotu direktīvas sniegtās aizsardzības jomu.

47. Treškārt, pat tad, ja šāda prasība (ka līgumam ir jāietilpst ekonomikas dalībnieka profesionālās kompetences sfērā, lai tas varētu tikt uzskatīts par "pārdevēju vai pircēju") tiesas kārtībā tiktu ierakstīta direktīvas 2. panta c) punktā, *quid non*, rezultāts paredzamības ziņā varētu būt drīzāk strīdīgs attiecībā uz patērētāju.

[48]. No vienas puses, (drīzāk intuitīvā) pieeja, kuru aizstāv *EDF*, nozīmētu to, ka "profesionālā kompetence" ir sasaistīta ar profesionāļa galveno vai no tās dabiski izrietošo darbību. Šāda pieeja jebkurā gadījumā Direktīvas 93/13 piemērošanas jomu padarītu atkarīgu no vienas līgumslēdzējpuses pašas paziņotajiem (vai pat vienīgi šai pusei zināmajiem) uzņēmuma vai profesionālajiem mērķiem. Tādējādi tiktu apdraudēta direktīvas sniegtā aizsardzība, jo tā būtu atkarīga no pārdevēju vai piegādātāju apgalvojumiem par savu darbību, nevis no viņu reālās darbības [23].

49. No otras puses, objektīvāka pieeja profesionālās kompetences sfēru nodalīšanai atkarībā, piemēram, no sabiedrības reģistrētās saimnieciskās darbības, tāpat nav atbilstoša Direktīvas 93/13 mērķiem. Ja direktīvas piemērošanas joma tiktu piesaistīta saimnieciskās darbības reģistrēšanai vai atļaujas veikt konkrēto saimniecisko darbību izsniegšanai saskaņā ar valsts tiesību aktiem, patērētājiem faktiski tiktu uzlikts pienākums katru reizi pirms jebkuras preces iegādāšanās pārbaudīt, vai otra līgumslēdzējpuse līgumu slēdz savas saimnieciskās darbības ietvaros saskaņā ar valsts tiesību aktiem vai ārpus tās [24]. Tā rezultātā savukārt būtu atšķirīga pieeja regulētajām un neregulētajām profesijām. Tāpat iespējams, ka rezultāti būtu atšķirīgi atkarībā no konkrētās dalībvalsts, ņemot vērā to, ka izpratne par pienākumu valsts līmenī paziņot reģistrētās sabiedrības saimniecisko darbību, kā arī par šī paziņojuma detalizācijas pakāpi, šķiet, diezgan būtiski atšķiras. Turklāt, kas, iespējams, ir svarīgākais arguments, – nav saprātīga pamatojuma tam, kādēļ apstāklis, ka komersants ir noslēdzis līgumus ārpus savas reģistrētās darbības jomas (neatkarīgi no tā, vai tas darīts regulāri vai nē), liegtu patērētājiem direktīvā paredzēto aizsardzību.

50. Rezumējot, apstāklis, ka līgums ir noslēgts jomā, kas neietilpst juridiskās personas profesionālās kompetences sfērā, neizslēdz tās "pārdevēja vai pircēja" statusu, ja, slēdzot šo līgumu, persona ir darbojusies nolūkos, kas ir *saistīti* ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju.

51. Es piekrītu, ka attiecībā uz juridiskajām personām šāda pieeja ir plaša, jo īpaši gadījumā, ja šīs darbības iekļauj arī tādus jautājumus, kuriem attiecībā uz galveno darbības jomu ir papildu vai blakus darbību vai sagatavošanas darbību raksturs vai kuri vērsti uz galvenās darbības paplašināšanu. Tomēr manā ieskatā, ņemot vērā divus tālāk minētos pamatojumus, šāds rezultāts nebūt nav problemātisks. Pirmkārt, praktiskā līmenī – ievērojot loģikas un mērķa apsvērumus, kas ir Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības pamatā, juridiskā persona, un jo īpaši sabiedrība, gluži vienkārši atšķiras no fiziskās

22 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 48.–50. punkts).

23 Jāpiebilst, ka jautājums par juridiskajām personām, kuras darbojas ārpus savas ierastās darbības jomas, patērētāju tiesībās nav nekas jauns. Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas uz lielāku patērētāju aizsardzību vērstus standartus, paplašinot patērētāju definīciju un tajā iekļaujot juridiskās personas, kad tās darbojas ārpus savas ierastās darbības jomas (skat. Ebers, M., "The notion of "consumer"", no: Schulte-Nölke, H., Twigg-Flesner, C., Ebers, M. (Eds.), *EC Consumer Law Compendium: The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*, *Sellier European Law Publishers*, 2008, 454.–464. lpp.). Direktīvā 93/13 norādītais patērētāja jēdziens aptver tikai fiziskās personas (spriedums, 2001. gada 22. novembris, *Cape* un *Idealservice MN RE* (C-541/99 un C-542/99, EU:C:2001:625, 17. punkts)). Tomēr dalībvalstis var pieņemt uz lielāku aizsardzību vērstus standartus un paplašināt šo aizsardzību uz jomām, kas nav aptvertas ar šo direktīvu, piemēram, uz profesionāļu aizsardzību (skat. pēc analoģijas spriedumu, 1991. gada 14. marts, *Di Pinto* (C-361/89, EU:C:1991:118, 21.–23. punkts)). Tomēr apstāklis, ka minimālas saskaņošanas rezultātā atbilstoši direktīvas 8. pantam ir pieļaujams, ka dalībvalstis paplašina patērētāja definīciju, nenozīmē, ka ir sašaurināma "pārdevēja vai piegādātāja" definīcija. Tas būtu pretrunā direktīvas mērķim, jo tā rezultātā tiktu pazemināts direktīvā paredzētais minimālās aizsardzības līmenis.

24 Līdzīgus apsvērumus esmu sniedzis secinājumos lietā *Nemec* (C-256/15, EU:C:2016:619, 90. punkts).

personas. Lielākā daļa no juridiskās personas veiktajām darbībām tādā vai citādā ziņā ir saistītas ar tās uzņēmējdarbību. Otrkārt, jāatceras, ka konkrētajā lietā tiek izskatīts jautājums tikai par patērētāju līguma pušu statusu un tādējādi arī direktīvas piemērojamību. Savukārt arī gadījumā, ja atsevišķs līguma noteikums vai līgums ietilpst direktīvas piemērošanas jomā, pēc tā izvērtēšanas pēc būtības var tikt konstatēts, ka tas ir godīgs.

2. Līgumi attiecībā uz nodarbinātību

52. Neraugoties uz to, ka aizdevuma līgumu slēgšana nav *EDF* galvenā darbība un ka šī darbība ir ārpus *EDF* profesionālās kompetences sfēras, nenoliedzams ir fakts, ka aizdevuma līgums ir noslēgts ar *EDF darbinieku*. Vai fiziska un juridiska persona var tikt uzskatīta par "pārdevēju vai piegādātāju" Direktīvas 93/13 izpratnē, ja tā piegādā preces vai pakalpojumus saviem darbiniekiem?

53. Šajā saistībā mutvārdu tiesas sēdes dalībnieki diskutēja par direktīvas 10. apsvēruma nozīmi [25]. Šajā apsvērumā noteikts, pirmkārt, ka tiesību aktus negodīgu noteikumu jomā, kas pieņemti ar mērķi panākt efektīvāku patērētāju aizsardzību, "būtu jāattiecina uz *visiem* līgumiem, kas noslēgti starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem" [26]. Šajā apsvērumā tālāk noteikts, ka "tā rezultātā, cita starpā, no šīs direktīvas būtu jāizslēdz līgumi attiecībā uz nodarbinātību". Šis apsvērums tādējādi rada iespaidu, ka ir noteikts izņēmums no direktīvas piemērošanas jomas (kas ir saistīts ar līguma priekšmetu) [27].

54. Tomēr es tā nedomāju.

55. Pirmkārt, Eiropas Savienības tiesību akta preambulas apsvērums nav juridiski saistošs. Tādējādi ar šo apsvērumu nevar noteikt izņēmumu pastāvošai (spēkā esošai un saistošai) tiesību normai [28]. 10. apsvērums, gluži tāpat kā jebkurš cits apsvērums, var palīdzēt interpretēt "saderīgu" spēkā esošu tiesību akta noteikumu, tomēr pats par sevi nevar tikt izmantots tam, lai konstatētu izņēmumu vai ierobežojumu direktīvas piemērošanas jomā.

56. Otrkārt, par šī preambulas apsvēruma patieso nozīmi es esmu vienādās domās ar Komisiju, proti, ka 10. apsvēruma mērķis nav izslēgt no Direktīvas 93/13 piemērošanas jomas līgumus, kas citādi ietilptu tās piemērošanas jomā. Ar šo apsvērumu netiek noteikti uz līguma priekšmeta pamata noteikti izņēmumi no direktīvas piemērošanas jomas. Šis apsvērums tikai iezīmē līgumu veidus, kas paši par sevi jau atrodas ārpus patērētāju tiesību jomas, jo šajos gadījumos līgumslēdzēji nerīkojas kā "patērētāji" vai "pārdevēji vai piegādātāji" direktīvas izpratnē. Tādējādi 10. apsvērums ilustratīvi norāda tādu tiesisko darījumu piemērus, kuri neietilpst 1. panta 1. punkta, skatot to kopsakarā ar 2. punkta b) un c) punktu, piemērošanas jomā [29].

57. Minētais tāpat attiecināms uz darba līgumiem, ar kuriem viena persona – darbinieks uz attiecīgu laika periodu un par samaksu nodod savus pakalpojumus citas personas – darba devēja rīcībā. Darba līgums (vai darba līgumu virkne) nosaka vai groza tiesības un pienākumus, kas saistīti ar šādām priekšnieka – padotā attiecībām.

25 Citēts pilnībā secinājumu 4. punktā.

26 Mans izcēlums.

27 Droši vien tieši šajā saistībā Tiesa savā 2016. gada 14. septembra rīkojumā lietā *Dumitraş* (C-534/15, EU:C:2016:700, 27. punkts) [direktīvas] preambulas 10. apsvērumā norādītos piemērus ir nosaukusi par "izņēmumiem", proti – "tādēļ, ievērojot Direktīvas 93/13 preambulas desmitajā apsvērumā uzskaitītos izņēmumus, līguma priekšmetam nav nozīmes, lai definētu šīs direktīvas piemērošanas jomu". Tomēr šī lieta nebija saistīta ar kāda no 10. apsvērumā norādītajiem piemēriem interpretāciju.

28 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1998. gada 19. novembris, *Nilsson* u.c. (C-162/97, EU:C:1998:554, 54. punkts).

29 Tādējādi arī loģiski izskaidrojot ievadvārdus pirms šo līgumu saraksta, proti "tā kā tā rezultātā, cita starpā." Pretējā gadījumā šāds (uz līguma priekšmetu balstīts) atvērts izņēmumu saraksts, kam būtu tikai ilustratīvs raksturs un ko pēc nepieciešamības varētu paplašināt tālāk (tomēr bez jebkāda kritērija šādu izņēmumu noteikšanai), būtu visai savāda juridiska tehnika.

58. Visas puses, kas ir iesniegušas apsvērumus šajā lietā, piekrīt tam, ka konkrētajā lietā aizdevuma līgums nav darba līgums [30]. Ar šo aizdevuma līgumu netiek regulētas nedz darba tiesiskās attiecības, nedz tiek noteikti darba apstākļi. Tāpat tas pat daļēji nav saistīts ar tiem aspektiem, kas standartā ir saistīti vai kuriem jābūt saistītiem ar darba tiesiskajām attiecībām.

59. Atzīstot, ka aizdevuma līgums nav darba līgums, *EDF* tomēr uzstāj, ka Direktīva 93/13 šajā gadījumā nav piemērojama, jo šis aizdevuma līgums ir līgums, kas ir noslēgts *saistībā ar* darba līgumu, paredzot darbiniekiem labvēlīgus apstākļus.

60. Manuprāt, apstāklis, ka aizdevuma līguma noslēgšanas iespēja ir rezervēta darbiniekiem, nekādā veidā nemazina to, ka, noslēdzot šādu līgumu, *EDF* darbojas kā "pārdevējs vai piegādātājs" direktīvas izpratnē. Izšķirošais faktors jau atkal ir kompetence, kādā ir darbojušās līgumslēdzējpuses, nevis līguma noslēgšanas iemesli vai motivācija. Tāpat apstāklis, ka konkrēta veida patērētāju līgumi ir rezervēti konkrētām patērētāju grupām, neatņem viņiem patērētāju statusu.

61. Atzīt *EDF* izvirzīto argumentu nozīmētu, ka jebkurš starp darba devēju un darbinieku noslēgts līgums, kas paredz kādus labumus vai privilēģijas, būtu izslēgts no Direktīvas 93/13 piemērošanas jomas. Vai šādā gadījumā direktīva neattiektos arī uz automašīnas ražošanas rūpnīcas darbinieku, ja viņš no sava darba devēja iegādājas automašīnu, uz tā pamata vien, ka viņam tiek piešķirtas atlaides pirkuma cenai, gluži tāpat kā pārējiem rūpnīcas darbiniekiem? *EDF* pati mutvārdu tiesas sēdē atzina, ka tā tas nevarētu būt. Atbilstoši *EDF*, konkrētā lieta ir atšķirīga tajā ziņā, ka piemērā norādītajā gadījumā līgums tiek noslēgts automašīnu ražotāja "profesionālās kompetences" sfērā. Tomēr, ja jēdziens "pārdevējs vai piegādātājs" nav atkarīgs no tā, vai šis līgums ietilpst personas profesionālās kompetences sfērā, kā tas ir norādīts šo secinājumu iepriekšējā sadaļā, es neredzu iemeslu, kādēļ tik svarīgs ir tas apstāklis, ka līgumslēdzējpuses ir tieši darbinieks un darba devējs.

62. Jāpiebilst, ka, manā ieskatā, šādas darbinieka saņemtas "priekšrocības" (potenciāli atšķirīgais) nodokļu režīms neietekmē līgumisko attiecību raksturu šīs direktīvas izpratnē. Apstāklis, ka atsevišķās valsts tiesību sistēmās naudā izteikta priekšrocība, kas rodas uz darbiniekiem pieejamās sistēmas pamata, kas paredz viņiem labvēlīgus nosacījumus, ir uzskatāma par ienākumu nodokļu vajadzībām (un veido daļu no darbinieka ienākumu paketes, kas tiek aplikta ar nodokli), nepārvērš aizdevuma līgumu par līgumu attiecībā uz nodarbinātību, kas tādējādi būtu uzskatāms par izslēgtu no direktīvas piemērošanas jomas.

63. Galu galā, ja tas apstāklis vien, ka pakalpojuma sniedzējs ir patērētāja darba devējs, kalpotu par pamatu līguma izslēgšanai no direktīvas piemērošanas jomas, šādi darbinieki-patērētāji tiktu nostādīti nedrošā situācijā. Labvēlīgo nosacījumu dēļ viņi tiktu mudināti pasūtīt pakalpojumus vai iegādāties preces no sava darba devēja tajās jomās, kurās viņi parasti vērstos pie citiem tirgus dalībniekiem. Tomēr šādu darījumu "slēgtās izmaksas" būtu faktiska atteikšanās no jebkādas patērētājiem pienākošās aizsardzības. Patērētāju aizsardzības apjoms šādā gadījumā būtu atkarīgs no tā, vai darba devējs šos pakalpojumus piedāvā organizācijas iekšienē vai ar citu pakalpojumu sniedzēju starpniecību.

64. Attiecīgi apstāklim, ka starp darba devēju un darbinieku ir noslēgts līgums, kas *nav darba līgums*, nav nekādas ietekmes uz to, lai līgumslēdzējpuses kvalificētu par "patērētājiem" vai "pārdevējiem vai piegādātājiem".

30 Vai atbilstoši redakcijai angļu valodā – "līgumi attiecībā uz nodarbinātību". Tomēr šajā secinājumu sadaļā norādīto apsvērumu dēļ lingvistiska rakstura arguments, ka par "līgumu attiecībā uz nodarbinātību" būtu jāuzskata jebkurš līgums, kas noslēgts uz darba tiesisko attiecību *pamata*, nav atbalstāms. Turklāt jāpiebilst, ka citu valodu redakcijās ir norādīts daudz šaurāks jēdziens nekā "līgumi attiecībā uz nodarbinātību", proti: *arbeitsverträge*, *contrats de travail*, *contratti di lavoro*, *contratos de trabajo*, *arbeidsovereenkomsten*, *contratos de trabalho*, *pracovní smlouvy*, *umów o pracę*, utt.

3. Līgumi, kas noslēgti darba devēja sociālās politikas ietvaros

65. Galu galā *EDF* tāpat ir norādījusi, ka lietā izskatāmais aizdevuma līgums ir daļa no sabiedrības sociālās politikas. Piešķirot šādus aizdevumus, *EDF* mērķis nav peļņas gūšana, bet gan labvēlīgu nosacījumu piešķiršana saviem darbiniekiem, lai viņiem atvieglotu pašiem sava mājokļa iegādi.

66. Arī šim aspektam, manā ieskatā, nav nozīmes, kvalificējot līgumslēdzējpusi par "pārdevēju vai piegādātāju" direktīvas izpratnē.

67. Prasītāji pareizi norādījuši, ka konkrētās darbības publiskajam vai privātajam raksturam, apstāklim, ka šī darbība vērsta uz vispārējām interesēm un ka šai darbībai nav peļņas vai atlīdzības gūšanas rakstura, nav izšķirošas nozīmes.

68. Pirmkārt, un arī visbūtiskāk – Tiesa ir atzinusi, ka Direktīvas 93/13 2. panta c) punkts aptver arī tādas darbības, kas tiek veiktas bez peļņas gūšanas nolūka, proti, lietā *Karel de Grote* Tiesa atzina, ka bezprocentu maksājumu plāna noteikšana ietilpst direktīvas piemērošanas jomā [31].

69. Otrkārt, runājot vispārīgi, "pārdevēja vai piegādātāja darbību publiskais vai privātais raksturs vai viņa īpašais uzdevums nevar noteikt jautājumu par minētās direktīvas pašu piemērojamību" [32]. Tiesa šajā saistībā ir secinājusi, ka Direktīvā 2005/29 iekļautajā "tirgotāja" jēdzienā, kura definīcija ir līdzīga Direktīvā 93/13 iekļautā jēdziena "pārdevējs vai piegādātājs" definīcijai, ietilpst publisko tiesību subjekts, kam uzticēts tāds vispārējo interešu uzdevums kā veselības obligātās apdrošināšanas sistēmā esošas slimokases pārvaldība [33], kas arī droši vien netiek pārvaldīts peļņas gūšanas nolūkos.

70. Treškārt un jebkurā gadījumā ir jāatceras, ka konkrētais aizdevuma līgums neparedzēja bezprocentu maksājumus. Ir acīmredzams, ka atbilstoši līguma noteikumiem darbiniekam bija jāveic procentu maksājumi *EDF*, lai arī darbiniekiem piemērotā procentu likme, iespējams, bija labvēlīgāka nekā tobrīd tirgū noteiktā procentu likme.

71. Noslēgumā jānorāda, ka tam apstāklim, ka konkrētais aizdevuma līgums ir daļa no sabiedrības īstenotās sociālās politikas par labu tās darbiniekiem, paredzot atbalsta pasākumus mājokļa iegādei, šajā lietā nav nozīmes.

72. Vienlaikus jānorāda, ka, atbilstoši iepriekš šo secinājumu 19. punktā norādītajam, konkrētajā lietā netiek izvērtēts jautājums par līguma (ne)godīgumu. Šāds izvērtējums jāveic valsts tiesai. Tai jāņem vērā to pakalpojumu raksturs, kas konkrētajā gadījumā ir līguma priekšmets, un jāņem vērā visi apstākļi, kas pastāvēja līguma slēgšanas brīdī un kuru rezultātā šis līgums ir ticis noslēgts [34]. Tādējādi, lai arī sociāla rakstura un/vai peļņas (kāda, iespējams, šajā gadījumā nav bijusi) apsvērumiem ir maza nozīme, izvērtējot līgumslēdzējpušu kompetenci, iespējams, ka šiem apstākļiem ir nozīme, izvērtējot no šā līguma izrietošo abu pušu tiesību un pienākumu līdzsvaru.

4. Starpsecinājums

73. *EDF* ir juridiska persona, kas dibināta ar mērķi veikt elektroenerģijas ražošanu un apgādi. Galvenās saimnieciskās darbības īstenošanas nolūkā *EDF* vada personāla politiku, kura vērsta uz darbinieku piesaisti un saglabāšanu, piedāvājot viņiem zināmas priekšrocības un darbiniekiem paredzētus labumus. Viena no šīm priekšrocībām ir pasākumu kopums mājokļa iegādei, atbilstoši kurai *EDF* stājas

31 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 51. punkts).

32 Spriedums, 2015. gada 15. janvāris, *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 28. punkts).

33 Spriedums, 2013. gada 3. oktobris, *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* (C-59/12, EU:C:2013:634, 41. punkts).

34 Spriedums, 2015. gada 15. janvāris, *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 33. punkts un minētā judikatūra).

līgumiskās attiecībās ar saviem darbiniekiem, lai viņiem piešķirtu aizdevumu mājokļa iegādei. Ņemot vērā iepriekš šajā sadaļā minētos apsvērumus, slēdzot aizdevuma līgumus ar saviem darbiniekiem, *EDF* darbojas nolūkos, kas saistīti ar sabiedrības uzņēmējdarbību un tādējādi ir uzskatāmi par "pārdevēju vai piegādātāju" Direktīvas 93/13 2. panta c) punkta izpratnē.

74. Konkrētajā lietā šādu secinājumu apstiprina arī citi lietas aspekti [35], proti, *EDF* ir īpaša organizatoriska struktūra. *EDF* darbojas īpaša nodaļa, kura darbojas ar mērķi izsniegt aizdevumus sabiedrības darbiniekiem. Tāpat šķiet, ka nodaļa regulāri slēdz aizdevuma līgumus ar *EDF* darbiniekiem. *EDF* darbību šādu aizdevumu izsniegšanas jomā acīmredzot regulēja valsts tiesību akti, kas paredzēja informācijas sniegšanas un aizsardzības pienākumu [36], kas acīmredzot bija priekšvēstnesis patērētāju aizsardzībai saskaņā ar valsts tiesībām. Turklāt aizdevuma līgumos paredzētie maksājumi nebija bezprocentu maksājumi.

75. Apstāklim, ka aizdevuma līgums neietilpst *EDF* ierastās profesionālās kompetences sfērā, ka aizdevuma līgumu ir noslēgusi *EDF* un viens no tās darbiniekiem un ka tā ir daļa no sabiedrības īstenotās sociālās politikas, manā ieskatā nav nekādas ietekmes uz "pārdevēja vai piegādātāja" statusa noteikšanu direktīvas izpratnē.

C. Par to, vai prasītāji ir patērētāji

76. Konkrētajā lietā *H. Pouvin* ir noslēdzis aizdevuma līgumu ar *EDF* nolūkā iegādāties mājokli. Saskaņā ar iepriekš šo secinājumu B sadaļas 2. iedaļā norādīto šis nav līgums attiecībā uz nodarbinātību. Nav šaubu, ka aizdevuma līgums ir noslēgts nolūkos, kas ir ārpus viņa amata, nodarbošanās vai profesijas. Turklāt jānorāda, ka neviena no pusēm, kas ir iesniegusi apsvērumus šajā lietā, nav norādījusi, ka *H. Pouvin* būtu darbojies nolūkos, kas saistīti ar viņa amatu, nodarbošanos vai profesiju.

77. Attiecīgi *H. Pouvin* attiecībā uz aizdevuma līgumu, kuru viņš noslēdzis ar *EDF*, ir uzskatāms par patērētāju Direktīvas 93/13 2. panta b) punkta izpratnē.

78. Šāds pats secinājums *a fortiori* ir spēkā attiecībā uz *M. Dijoux*, kas ar *EDF* ir bijusi saistīta tikai kā aizņēmēja saskaņā ar aizdevuma līgumu, kas noslēgts mājokļa iegādes nolūkos.

V. Secinājumi

79. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Cour de cassation* (Kasācijas tiesa, Francija) jautājumiem atbildēt šādi:

– Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 2. panta c) punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda sabiedrība kā *EDF*, kad tā piešķir darba ņēmējam hipotekāru aizdevumu, kas pieder pie atbalsta pasākumu kopuma īpašuma iegādei un kuru ir tiesības saņemt tikai sabiedrības personāla locekļiem, rīkojas kā "pārdevējs vai piegādātājs".

– Direktīvas 93/13 2. panta b) punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka sabiedrības darba ņēmējs, kā arī šā darba ņēmēja dzīvesbiedre, kuri mājokļa iegādei noslēdz aizdevuma līgumu ar sabiedrību, kas ir šī darbinieka darba devēja, rīkojas kā "patērētāji".

35 Šo secinājumu 32.–34. punktā norādītajā izpratnē.

36 1979. gada 13. jūlija Likums Nr. 79-596 par aizņēmēju informēšanu un aizsardzību nekustamā īpašuma jomā.